

Y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg

Teitl: Craffu ar gyllideb ddrafft Llywodraeth Cymru ar gyfer 2023-24 Y Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol

Barn ar y Gyllideb Ddrafft

1. Fel Llywodraeth Cymru, byddwn yn parhau i weithio i flaenoriaethu ein cyllidebau i warchod y rhai mwyaf agored i niwed a chynnal ein hymrwymiad i greu Cymru gryfach, tecach a gwyrddach wrth inni baratoi ein Cyllideb Ddrafft ar gyfer 2023-24. Fodd bynnag, nid oes amheuaeth fod hon wedi bod yn gyllideb heriol, a'r un fwyaf heriol ers datganoli.
2. Rydym wedi cyhoeddi ein Hasesiad Effaith Integredig Strategol o'r Gyllideb Ddrafft, sy'n amlinellu'r dystiolaeth gyd-destunol a fu'n sail i'n penderfyniadau am wariant, gan gynnwys y rheini sy'n ymwneud â phlant a phobl ifanc. Mae'r Asesiad hwn yn un o blith nifer o ddogfennau sydd wedi'u cyhoeddi fel rhan o'n Cyllideb Ddrafft, ac mae effaith y penderfyniadau am wariant wedi'i hamlinellu yn y prif naratif ym mhennod pedwar, a ategir gan yr Asesiad Effaith Integredig Strategol yn Atodiad A. Ar ôl cyhoeddi'r Gyllideb Ddrafft, byddwn yn cyhoeddi crynodeb helaeth o holl dystiolaeth ysgrifenedig y Gweinidogion i bwyllgorau craffu'r Senedd ar y dyraniadau ym mhob Prif Grŵp Gwariant; bydd hyn yn rhoi cyfrif manylach o effaith penderfyniadau ynghylch y Gyllideb Ddrafft ar grwpiau gwahanol.
3. Sefydlwyd y Grŵp Cynghori ar Wella ac Asesu Effaith y Gyllideb, sef Grŵp Cynghorol y Gyllideb ar Gydraddoldeb yn flaenorol, ym mis Chwefror 2022. Rôl y Grŵp yw rhoi cyngor, adborth a thystiolaeth o safbwynt cydraddoldeb a chynhwysiant er mwyn sicrhau bod prosesau cyllidebol a threth yn gwella dros y tymor hwy, er mwyn cysoni cyllid â chanlyniadau yn well. Prif ddiben y Grŵp yw cefnogi'r broses o gyflawni Cynllun Gwella'r Gyllideb Llywodraeth Cymru (y Cynllun). Nod y Cynllun yw ystyried sut y gallwn wella'r ffordd rydym yn asesu effaith penderfyniadau ynghylch y Gyllideb. Rydym wrthi'n gweithio gyda Bwrdd Prosiect Cymru Ifanc Plant yng Nghymru i gyd-lunio fersiwn i bobl ifanc o'r Cynllun, i'w chyhoeddi ym mis Rhagfyr 2023.
4. Mae pobl ledled Cymru yn wynebu dyfodol ansicr o ganlyniad i'r argyfwng costau byw na welwyd ei debyg o'r blaen. Mae'r argyfwng hwn yn fwy tebygol o effeithio ar deuluoedd â phlant na theuluoedd hebddynt.
5. Bydd yn cael yr effaith fwyaf ar blant o aelwyd sydd â nodweddion gwarchoddedig. Mae hyn yn cynnwys:
  - Plant a phobl ifanc anabl neu sy'n byw mewn aelwyd â pherson anabl
  - Plant Du, Asiaidd neu ethnig lleiafrifol
  - Plant mewn aelwydydd un rhiant
6. At hynny, mae'r teuluoedd sy'n wynebu mwy o risg o ganlyniad i'r argyfwng costau byw yn cynnwys:
  - Aelwydydd â phlant ifanc
  - Plant sy'n byw mewn teuluoedd mwy lle mae mwy o blant

7. Fel rhan o Gyllideb Ddrafft 2023-24, mae nifer o ddyraniadau wedi'u gwneud mewn perthynas â Phlant a Phobl Ifanc. Mae hyn yn cynnwys parhau â'n hymrwymiad i gefnogi'r Grant Amddifadedd Disgyblion drwy ddyrannu £9m ychwanegol yn 2023-24. Bwriedir i hyn helpu plant a phobl ifanc o aelwydydd incwm isel a phlant sy'n derbyn gofal i oresgyn y rhwystrau ychwanegol sy'n eu hatal rhag gwireddu eu potensial yn llawn.
8. Caiff ysgolion yng Nghymru eu hariannu'n uniongyrchol gan awdurdodau lleol - darperir cyllid i ysgolion yn bennaf drwy'r setliad llywodraeth leol. O ganlyniad i'r penderfyniadau rydym yn eu gwneud, rydym yn darparu £227m ychwanegol yn 2023-24 a £268 ychwanegol yn 2024-25 i'r setliad llywodraeth leol, a fydd yn cynnwys cymorth i ysgolion; mae hyn yn adeiladu ar y £0.75bn a amlinellwyd gennym hyd at 2024-25 fel rhan o'n Hadolygiad o Wariant ar gyfer 2022-2025.
9. Yn ychwanegol at y cyllid rydym yn ei ddarparu i ysgolion drwy'r Setliad Llywodraeth Leol, rydym yn darparu cyllid ychwanegol drwy gyllidebau Addysg, gan gynnwys £5.5m ychwanegol i gefnogi parhad y Rhaglen Recriwtio, Adfer a Chodi Safonau yn unol ag ymrwymiad ein Rhaglen Lywodraethu, a £4.5m pellach i gefnogi'r gwaith o roi'r Ddeddf Anghenion Dysgu Ychwanegol ar waith fel rhan o'n rhaglen diwygio addysg hirdymor. At hynny, rydym yn darparu gwerth £9m ychwanegol i gefnogi'r ddarpariaeth ôl-16, gan gynnwys adolygiad o gyllid Adnewyddu a Diwygio a phwysau penodol eraill ar y chweched dosbarth mewn ysgolion a'r sector addysg bellach.
10. Rydym hefyd wedi gallu dyrannu £18.8m ar gyfer y Cynllun Cymorth Dewisol a £2.2m ar gyfer y Cynllun Peilot Incwm Sylfaenol. Awgryma data y caiff 50% o daliadau'r Gronfa Cymorth Dewisol eu gwneud i aelwydydd â phlant. Bydd y cymorth ychwanegol yn sicrhau bod y cyllid hwn yn parhau i fod ar waith pan fydd unigolion a theuluoedd ledled Cymru yn wynebu costau digynsail am hanfodion fel bwyd a thanwydd. Mae'r cynllun peilot incwm sylfaenol yn ymyriad radical sy'n cefnogi grŵp o bobl ifanc sy'n gadael gofal drwy roi incwm misol o £1,600 (cyn treth) iddynt. Rydym yn parhau i gefnogi'r cynllun peilot, a fydd ar waith dros y ddwy flynedd nesaf, ac yn dyrannu £2.2m ychwanegol yn 2023-24.

Gweithio ar draws y Cabinet i sicrhau bod y Gyllideb yn hyrwyddo cydraddoldeb a chyfiawnder cymdeithasol

11. Fel Cabinet, rydym yn ymrwymedig i hyrwyddo cydraddoldeb a chyfiawnder cymdeithasol; ystyrir y materion hyn drwy Is-bwyllgor y Cabinet ar Gostau Byw yn ogystal ag Is-bwyllgor y Cabinet ar y Rhaglen Lywodraethu.
12. Ym mis Mawrth eleni, cyflwynais bapur gerbron y Cabinet ar fesurau trawslywodraethol i drechu tlodi, a gefnogwyd yn ddiawms gan fy nghydweithwyr yn y Cabinet. Cynhaliais gyfres o gyfarfodydd dwyochrog dilynol i drafod beth arall y gallwn ei wneud ar draws y llywodraeth i drechu tlodi ac anghydraddoldeb. Rhoddodd y Gweinidog Addysg a'r Gymraeg gyflwyniad yn yr Uwchgynhadledd ddiweddaraf ar Drechu Tlodi a Chostau Byw ym mis Tachwedd, ac mae'r Gweinidog Newid Hinsawdd a'r Gweinidog Cyllid a Llywodraeth Leol hefyd wedi cyfrannu at yr Uwchgynadledau a gynhaliwyd gennym yn 2022. Mae'r Dirprwy Weinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol a minnau wedi cynnal nifer o gyfarfodydd ar y cyd â rhanddeiliaid am fod cysylltiad annatod rhwng ein hymrwymiad i wella canlyniadau i blant a phobl ifanc.

Tlodi Plant

13. Mae'r Gweinidogion yn ymrwymedig i gyflawni'r amcanion sy'n canolbwyntio ar leihau nifer y plant sy'n byw mewn aelwydydd heb waith, cynyddu sgiliau rhieni a phobl ifanc, lleihau anghydraddoldebau o ran addysg, iechyd a chanlyniadau economaidd, creu economi a marchnad lafur gref a chymryd camau i gynyddu incwm aelwydydd.
14. Fel y gwyddoch, mae Is-bwyllgor y Cabinet ar Gostau Byw, a gadeirir gan Brif Weinidog Cymru, yn rhoi cyfeiriad strategol i'n hymateb i'r argyfwng costau byw. Mae'r Pwyllgor yn canolbwyntio ymdrechion Llywodraethu Cymru a'n partneriaid ar wella canlyniadau i aelwydydd incwm isel a sicrhau dull gweithredu cydgysylltiedig ar draws portffolios.
15. Mae ein Strategaeth Tlodi Plant yn nodi amcanion Llywodraeth Cymru ar gyfer trechu tlodi plant drwy ganolbwyntio ar yr hyn y gwyddom ei fod yn gweithio'n dda gan ddefnyddio'r ysgogiadau sydd ar gael.
16. Byddwn yn adrodd ar gynnydd tuag at gyflawni ein hamcanion tlodi plant cyn y flwyddyn newydd. Rwyf wedi ymrwymo i ddiwygio'r strategaeth bresennol. Er bod yr amcanion yn dal i fod yn berthnasol, nid yw'r strategaeth ei hun yn cydnabod effaith y pandemig, ein hymadawiad o'r DU na'r argyfwng costau byw ar dlodi.
17. Bydd y strategaeth newydd yn nodi ein dull gweithredu ar y cyd fel Llywodraeth i drechu tlodi plant. Byddaf yn cyflwyno papur gerbron y Cabinet ym mis Ionawr a fydd yn rhoi'r cyfle i drafod ein dull gweithredu ymhellach.
18. Ni fydd fawr ddim costau yn gysylltiedig â datblygu'r strategaeth ddiwygiedig. Byddant yn ymwneud ag ymgysylltu â rhanddeiliaid a'r camau a gymerir i sicrhau bod rhanddeiliaid a sefydliadau, pobl a chymunedau a phlant a phobl ifanc yn cael cyfle i ddweud eu dweud. Bydd cyllid yn cael ei ddyrannu i'n helpu i gymryd camau i sicrhau bod lleisiau'r rhai y mae tlodi'n cael yr effaith fwyaf andwyol arnynt yn cael eu clywed.

Deilliannau addysgol, y Grant Datblygu Disgyblion a bylchau mewn cyrhaeddiad

19. Mae atal effeithiau tlodi ar gyrhaeddiad plant a phobl ifanc wrth wraidd ein Grant Datblygu Disgyblion blaenllaw. Rydym wedi ehangu'r Grant Datblygu Disgyblion o flwyddyn i flwyddyn i adlewyrchu'r cynnydd yn nifer y dysgwyr sy'n gymwys am brydau ysgol am ddim, gan ddyrannu mwy na £130m ar gyfer 2022-23. Mae hyn yn cynnwys Grant Datblygu Disgyblion y Blynyddoedd Cynnar.
20. Mae'r argyfwng costau byw a'r dirywiad economaidd presennol yn effeithio ar aelwydydd incwm is. Gan adeiladu ar yr £20m ychwanegol a ddyrannwyd fel rhan o Adolygiad o Wariant y llynedd, rydym yn dyrannu £9m pellach i'r Grant Datblygu Disgyblion o 2023-24 i gefnogi ein dysgwyr mwyaf agored i niwed yn economaidd.
21. Rydym yn parhau i weithio'n agos gyda chynrychiolwyr rhanbarthol y Grant Datblygu Disgyblion i nodi'r meysydd hynny lle y gall cyllid gael yr effaith fwyaf, yn enwedig yng nghyd-destun argymhellion a nodwyd yr adroddiad ar yr Adolygiad o Wariant Ysgolion yng Nghymru; gan flaenoriaethu cyllid ychwanegol ar gyfer ysgolion mwy

difreintiedig; a gweithio gydag awdurdodau lleol i sicrhau fformiwlâu cyllido ysgolion mwy cyson a thryloyw.

22. Rydym wedi nodi'n glir fod mynd i'r afael ag effaith tlodi ar gyrhaeddiad wrth wraidd ein cenhadaeth genedlaethol ym maes addysg. Mae gan y Grant Datblygu Disgyblion ran allweddol i'w chwarae yn hyn o beth, a byddwn yn adeiladu ar yr arferion effeithiol sydd eisoes yn bodoli drwy sicrhau ein bod yn targedu'r cyllid yn y ffordd orau posibl. Er mai mater i ysgolion ddylai penderfynu sut i ddefnyddio'r Grant Datblygu Disgyblion fod yn y pen draw, mae angen i'r penderfyniadau hyn fod yn fwy strategol ac yn fwy seiliedig ar dystiolaeth, ac mae angen iddynt gael eu monitro'n drylwyr o ran eu heffaith. I'r perwyl hwnnw, rydym wedi diweddarau telerau ac amodau'r grant a byddwn yn llunio canllawiau newydd i ysgolion ar ddefnyddio'r Grant Datblygu Disgyblion, gan weithio'n agos gyda'r Sefydliad Gwaddol Addysgol.
23. Rydym yn gweithio gyda Phrifysgol Bangor sy'n cynnal ymchwil ar dargeddu cyllid amddifadedd ysgolion yn effeithiol yng Nghymru. Prif nodau'r prosiect ymchwil yw:
- Adolygu sut y caiff y Grant Datblygu Disgyblion ei ddefnyddio yng Nghymru a sut y caiff grantiau tebyg eu defnyddio mewn rhannau eraill o'r DU.
  - Adolygu'r prif ddangosyddion a ddefnyddir gan ysgolion i dargeddu cyllid a dylunio ymyriadau.
  - Gwerthuso sut mae trefniadau adrodd yn effeithio ar ddysgu, staff ysgolion a deilliannau dysgwyr.
  - Adolygu a gwneud argymhellion ar fesurau priodol a thystiolaeth o ddeilliannau.
  - Nodi pa waith pellach y mae angen ei wneud i sicrhau y manteisir i'r eithaf ar waith llunio polisiau yn y dyfodol, prosesau dyrannu adnoddau a dulliau targedu adnoddau, a'u bod yn seiliedig ar dystiolaeth.
24. Mae plant sy'n derbyn gofal ymhlith ein plant a phobl ifanc mwyaf agored i niwed. Yn ogystal â chymorth drwy'r Grant Datblygu Disgyblion, ers 2021-22 rydym wedi darparu cyllid grant cychwynnol i nifer o awdurdodau lleol ledled Cymru er mwyn rhoi model Ysgolion Rhithwir ar waith, sydd â'r nod o wella profiadau a deilliannau addysgol plant sy'n derbyn gofal ar hyn o bryd a'r rhai sydd wedi derbyn gofal yn y gorffennol. Y gyllideb ar gyfer 2022-23 yw £1.1m ac mae hwn yn gynllun peilot parhaus a fydd yn parhau yn ystod ei flwyddyn olaf yn 2023-24.
25. Rydym wedi nodi grŵp bach o arweinwyr i weithio fel Pencampwyr Cyrhaeddiad a fydd yn darparu cymorth rhwng cymheiriaid penodol i benaethiaid mewn ysgolion sy'n rhan o'r cynllun peilot, yn mynychu trafodaethau bord gron ar wersi a ddysgwyd, yn rhannu eu profiadau ac yn eirioli dros y maes polisi pwysig hwn. Mae hwn yn gynllun peilot cefnogol a hunanddethol, sy'n gweithio gyda phenaethiaid sydd wedi dangos cynnydd parhaus wrth fynd i'r afael ag effaith tlodi ar gyrhaeddiad addysgol, sydd â phrofiad o fentora a meithrin gallu a dealltwriaeth o bwysau cynyddol costau byw ar rieni a theuluoedd. Bydd y cynllun peilot yn dangos arweinyddiaeth systemau ar waith, ac mae'n canolbwyntio ar yr hyn y gallwn ei ddysgu am y dull gweithredu cefnogol hwn i lywio polisiau ac arferion yn y dyfodol. Cynhelir y cynllun peilot gan yr Academi Genedlaethol ar gyfer Arweinyddiaeth Addysgol ac rydym yn darparu £157,600 ar gyfer y gwaith hwn.
26. Drwy Raglen Lywodraethu 2021-2026, mae Llywodraeth Cymru yn ymrwymo o wneud y canlynol: *'Buddsoddi yn amgylchedd dysgu Ysgolion Bro, cydleo'i gwasanaethau allweddol, a sicrhau ymgysylltiad cryfach â rhieni a gofalwyr y tu allan*

i oriau traddodiadol. Mae hyn yn rhan allweddol o'n nod i sicrhau cydraddoldeb addysgol drwy ein polisi ar gyfer mynd i'r afael ag effaith tlodi ar gyrhaeddiad addysgol. Mae'n rhan yr un mor allweddol o'n nod i greu cymunedau cysylltiedig sy'n ffynnu ac sydd wedi'u grymuso.

27. Ein huchelgais yw sicrhau bod pob ysgol yng Nghymru yn Ysgol Fro sy'n ymateb i anghenion ei chymuned, yn meithrin partneriaeth gref â theuluoedd ac yn cydweithio'n effeithiol â gwasanaethau eraill.

28. Yn 2022-23, rydym wedi buddsoddi'r canlynol:

- £3.84m i gynyddu nifer y swyddogion ymgysylltu â theuluoedd a gyflogir gan ysgolion, gan sicrhau bod rhan o'u rôl yn canolbwyntio ar wella presenoldeb disgyblion;
- £660k i dreialu'r broses o benodi rheolwyr ysgolion bro;
- gwerth £20m o fuddsoddiad cyfalaf i alluogi ysgolion i ddatblygu ymhellach fel asedau cymunedol, gan wneud yr ysgol yn fwy hygyrch ac agored i'w chymuned leol.

Y Grant Disgyblion o Gymunedau Ethnig Lleiafrifol, Sipsiwn, Roma a Theithwyr

29. Rydym yn deall y rhwystrau penodol o ran iaith a diwylliant y gall plant o gefndiroedd ethnig lleiafrifol a Sipsiwn, Roma a Theithwyr eu hwynebu, a dyna pam y mae'n bwysig eu bod yn cael eu cefnogi i wireddu eu potensial yn llawn.

30. Rydym wedi darparu cyfanswm o £11m i awdurdodau lleol yn 2022-23 drwy'r Grant Disgyblion o Gymunedau Ethnig Lleiafrifol, Sipsiwn, Roma a Theithwyr i ariannu gwasanaethau cymorth awdurdodau lleol, a bydd y cyllid hwn yn parhau ar gyfer 2023-24. Mae'r cyllid hwn yn cefnogi anghenion addysgol pob plentyn a pherson ifanc o gymunedau ethnig lleiafrifol, gan gynnwys ffoaduriaid a cheiswyr lloches. Mae'r cyllid hwn yn cydnabod y rôl bwysig y mae gwasanaethau awdurdodau lleol yn ei chwarae i gefnogi plant a phobl ifanc, a'r cynnydd parhaus yn nifer y dysgwyr o gymunedau ethnig lleiafrifol y mae Cymraeg neu Saesneg yn iaith ychwanegol iddynt, y mae angen cymorth arnynt.

Cynhwysiant Digidol mewn ysgolion

31. Fel rhan o'n rhaglen 'Cadw'n Ddiogel. Dal ati i Ddysgu', roedd Cymru mewn sefyllfa dda i gefnogi pob dysgwr drwy ddarpariaeth dysgu ar-lein ac ni fu fawr o dro yn sefydlu cymorth ar gyfer dysgwyr a oedd wedi'u hallgáu'n ddigidol mewn ysgolion a gynhelir drwy'r sylfeini a sefydlwyd gan raglen technoleg addysg Hwb.

32. Cydnabu'r Sefydliad Polisi Addysg strategaeth ddigidol Llywodraeth Cymru, seilwaith presennol a chydweithrediad ag awdurdodau lleol fel ffactorau galluogi allweddol i ysgolion ledled Cymru gyflwyno dysgu digidol, yn enwedig yn ystod y pandemig.

33. Mae cydraddoldeb digidol yn hollbwysig ac mae Llywodraeth Cymru yn ymrwymedig i nodi cyfleoedd newydd i gefnogi ysgolion ac awdurdodau lleol i wella safonau a lleihau effaith addysg ar aelwydydd, fel darparu'r cytundeb trwyddedu Microsoft Education i Gymru gyfan er mwyn galluogi pob dysgwr ac athro i lawrlwytho Microsoft Office gartref **am ddim**.

34. Mae Gweinidogion Cymru hefyd yn gwbl ymrwymedig i barhau i gefnogi plattform technoleg addysg Hwb er mwyn sicrhau mynediad teg i bob ysgol a gynhelir at becynnau ac adnoddau y gellir eu defnyddio unrhyw bryd, unrhyw le. Mae Llywodraeth Cymru wedi buddsoddi mwy na £180 miliwn, gan gynnwys £10 miliwn arall yn y flwyddyn ariannol hon, i ddiogelu seilwaith technoleg addysg ar gyfer y dyfodol ac wedi darparu mwy na 230,000 o ddyfeisiau defnyddwyr terfynol, ac mae gwaith sylweddol yn mynd rhagddo i ddiweddarau'r adnoddau a'r perifferolion addysgu a dysgu ledled Cymru er mwyn helpu i gyflwyno'r Cwricwlwm i Gymru.
35. Gall ysgolion ledled Cymru hefyd fanteisio ar lwyfan dysgu digidol Hwb, sy'n helpu i wella'r defnydd o dechnoleg ddigidol ar gyfer addysgu a dysgu. Mae Hwb yn rhoi mynediad i bob disgybl ac athro mewn ysgolion a gynhelir, yn ogystal â rhanddeiliaid eraill ym maes addysg, fel athrawon dan hyfforddiant ac athrawon cyflenwi, i amrywiaeth o seilwaith, pecynnau ac adnoddau digidol dwyieithog sy'n helpu i drawsnewid addysgu a dysgu digidol yng Nghymru. Mae llwyfan dysgu digidol Hwb wedi'i ddylunio i sicrhau y gellir defnyddio'r adnoddau, y pecynnau a'r gwasanaethau unrhyw le, unrhyw bryd, ar ddyfais wedi'i chysylltu â'r Rhyngwyd.
36. Drwy'r mentrau hyn, mae Llywodraeth Cymru wedi darparu sylfeini cenedlaethol a all gefnogi'r sector Addysg a'i drawsnewid. Mae hefyd yn sicrhau bod technoleg ddigidol wrth wraidd y Cwricwlwm i Gymru ac yn darparu cymorth i ysgolion i ysbrydoli ein hathrawon a'n dysgwyr i greu diwylliant sy'n ymgorffori arferion digidol.

Cynhwysiant ariannol a'i gysylltiadau â'r cwricwlwm newydd

37. Mae Cynhwysiant Ariannol a Chynllun Cyflawni Llesiant Ariannol Cymru yn cyd-fynd yn agos â'r cwricwlwm newydd i gynnig cyfleoedd dysgu i blant rhwng 3 a 16 oed.
38. Mae'r Cynllun Cyflenwi ar gyfer Cymru yn cynnig gweithgareddau sy'n anelu at helpu 90,000 yn fwy o blant a phobl ifanc yng Nghymru i gael addysg ariannol ystyrlon a chafodd ei lunio ar y cyd gan Lywodraeth Cymru a'r Gwasanaeth Ariannol a Phensiynau.
39. Mae addysg ariannol yn cyfeirio at unrhyw weithgaredd sy'n helpu plant a phobl ifanc i feithrin yr wybodaeth, y sgiliau a'r agweddau sydd eu hangen arnynt i reoli eu harian yn dda ar gyfer y dyfodol. Mae cysylltiadau cryf iawn rhwng addysg ariannol a'r rhan fwyaf o agweddau ar lesiant ariannol oedolyn/ar gyfer y dyfodol. Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol 2015 yn rhoi uchelgais, caniatâd a rhwymedigaeth gyfreithiol i Gymru wella lesiant chymdeithasol, diwylliannol, amgylcheddol ac economaidd.
40. Mae'r camau gweithredu canlynol wedi'u nodi yn adran Sylfeini Ariannol y Cynllun:
- cefnogi undebau llafur i ddarparu cynlluniau cynilwyr ysgol i gynyddu nifer y plant oed ysgol sy'n cynilo'n rheolaidd i gefnogi gwydnwch ariannol. Mae Llywodraeth Cymru wrthi'n cefnogi pedwar undeb credyd i gynnal prosiectau cynilwyr ysgol ym Merthyr Tudful, Abertawe, Castell-nedd a Phort Talbot, Caerdydd a Phen-y-bont ar Ogwr. Defnyddir dulliau cyflawni gwahanol - caiff rhai cynlluniau eu harwain gan y plant er mwyn cynyddu'r cyfleoedd dysgu i'r eithaf, caiff rhai eu harwain gan athrawon/gwirfoddolwyr a chaiff eraill eu cynnal gan swyddog dynodedig yn yr ysgol;

- cyflenwi'r gwerslyfr dwyieithog Mae'ch Arian o Bwys i bob ysgol uwchradd yng Nghymru a gwerthuso ei effaith;
- Mae addysg ariannol yn y cartref, yn rhaglenni hyfforddi'r llywodraeth ac mewn lleoliadau ieuenctid eraill hefyd yn flaenoriaeth. Datblygwyd a threalwyd Siarad, Dysgu, Gwneud yng Nghymru. Mae'n helpu rhieni/gofalwyr i addysgu eu plant am arian gyda'r nod o wella gallu ariannol. Caiff rhaglen Siarad, Dysgu, Gwneud hefyd ei hymestyn i ymgorffori cynnwys i blant yn eu harddegau a phobl ifanc, gan alluogi rhieni plant hŷn i'w cefnogi wrth iddynt bontio i fyd oedolion. Digideiddio cynnwys Siarad, Dysgu, Gwneud drwy gwmpasu ac ymgysylltu ag asiantaeth ddigidol i greu a chyhoeddi cynnwys Siarad, Dysgu, Gwneud yn ddigidol.

41. Mae'r prosiect braenaru hyfforddiant athrawon a gynhelir gan Young Money mewn partneriaeth â Llywodraeth Cymru yn mynd i'r afael â'r cymorth cyfyngedig sydd ar gael i athrawon i ddarparu addysg ariannol. Y nod yw parhau i hyrwyddo'r dysgu yng Nghymru ac annog mwy o athrawon i fanteisio ar gymorth i wella eu gwybodaeth, eu sgiliau a'u hyder i addysgu am arian, a gwella gallu ariannol pob ifanc. Cyhoeddwyd canfyddiadau prosiect braenaru Cymru yn ystod Gwanwyn 2022 (gwerthusiad ymchwil <https://maps.org.uk/wp-content/uploads/2022/05/Prosiect-Braenaru-Cymru-Adroddiad-Terfynol-Cymraeg.pdf>)
42. Y nod yw ei lansio yn y tair gwlad arall erbyn diwedd 2022, gan gyflwyno'r hyfforddiant athrawon yn ystod gwanwyn 2023, yn barod ar gyfer gwaith gwerthuso a chynllunio'r camau nesaf yn ystod hydref 2024.
43. Mae swyddogion yn gweithio gyda'r Gwasanaeth Arian a Phensiynau a'r grŵp llywio i fonitro'r broses o roi'r camau gweithredu hyn ar waith yn barhaus, gan ystyried y newid yn y dirwedd yn sgil COVID-19 a'r argyfwng costau byw.
44. Cefnogir y Cynllun Cyflenwi gan fewnbwn gan fwy na 90 o randdeiliaid yng Nghymru, gan gynnwys banciau, cymdeithasau adeiladu, sefydliadol addysgol, adrannau'r llywodraeth, ac mae'r gwaith hwn ar y cyd â'r Gwasanaeth Arian a Phensiynau yn hanfodol i'w lwyddiant. Rydym yn parhau i weithio mewn partneriaeth i'w gyflawni.

Addysg uwch

45. Rydym yn darparu'r system cyllid myfyrwyr fwyaf blaenllaw yn y DU drwy gynnig grantiau costau byw i gefnogi'r rheini y mae angen y cymorth arnynt fwyaf. Caiff y lefelau uchaf o grantiau eu targedau at y myfyrwyr hynny o aelwydydd sydd â'r incymau isaf. Mae sicrhau y gall pob myfyriwr cymwys fanteisio ar yr un uchafswm o gyllid yn creu cyfle cyfartal i fyfyrwyr yng Nghymru.
46. Mae cymorth ar gael i'r rheini sy'n dymuno astudio cwrs addysg uwch dynodedig mewn prifysgol neu sefydliad addysg bellach yn y DU, boed hwnnw'n yn gwrs israddedig neu ôl-raddedig.
47. Rydym yn cynnig cymorth ychwanegol i fyfyrwyr anabl er mwyn sicrhau y gallant fanteisio ar yr un cyfleoedd addysg uwch a phrofiadau astudio â'u cyfoedion nad ydynt yn anabl. Mae grant nad yw'n ad-daladwy o fwy na £32,000 bob blwyddyn academaidd ar gael ar gyfer cymorth anfeddygol, cymorth symudedd, cyfarpar a lle

y bo angen, gwaith uwchraddio i lety byw. Nid yw'r grant yn seiliedig ar brawf modd ac mae ar gael i fyfyrwyr israddedig, ôl-raddedig, amser llawn, rhan-amser a dysgu o bell heb ostyngiad; mae'r cymorth yn seiliedig ar anghenion y myfyriwr.

48. Caiff unigolion sy'n gadael gofal dan 25 oed cymwys lefel uchaf y grant cynhaliath sydd ar gael nad yw'n seiliedig ar brawf modd. Mae prifysgolion yng Nghymru hefyd yn cefnogi unigolion sy'n gadael gofal drwy wahanol brosiectau, bwrsariau a gwaith gydag elusennau arbenigol. Disgwylir i'r gwaith hwn barhau.
49. Mae Llywodraeth Cymru wedi gwrandao ar ofalwyr ifanc ac wedi gweithio gyda'r Cwmni Benthyciadau Myfyrwyr i wella canllawiau i ymarferwyr. O ganlyniad, cytunwyd ar fwy o ddisgresiwn wrth reoli presenoldeb gofalwyr, gan sicrhau nad oeddent yn cael eu cosbi'n ddiangen am fod yn absennol oherwydd eu cyfrifoldebau gofalu.
50. Rydym hefyd yn cynnig grantiau i'r rheini mewn addysg uwch sydd â chyfrifoldebau gofalu, gan gynnwys Grant Gofal Plant, Lwfans Dysgu i Rien i a Grant Oedolion Dibynnol.
51. Gall myfyrwyr â dibynyddion hefyd wneud cais am grantiau ychwanegol sy'n seiliedig ar brawf modd (sef Grantiau i Ddibynyddion) i helpu gydag unrhyw gostau ychwanegol y byddant yn mynd iddynt. Mae hyn yn cynnwys gofal plant. At hynny, ym mlwyddyn ariannol 2022/23, gwnaethom ddileu'r cyfyngiad a oedd yn atal myfyrwyr ar gyrsiau dysgu o bell i fanteisio ar y grantiau hyn, gan gydnabod y cynnydd mewn dysgu cyfunol a myfyrwyr sy'n awyddus i astudio'n rhan-amser er mwyn eu helpu i gydbwysu eu hymrwymadau presennol ac astudio. Mae'r grantiau hyn bellach ar gael i fyfyrwyr newydd a myfyrwyr sy'n parhau.
52. Rydym yn cydnabod na all llawer o fyfyrwyr sy'n astudio yng Nghymru fanteisio ar ein pecyn hael o gymorth i fyfyrwyr, ond mae'r cyllid rydym wedi'i ddarparu, i atgyfnerthu cronfeydd caledi a gwasanaethau iechyd meddwl a chymorth arall yn ystod y pandemig, a chymorth brys arall a gynigir i fyfyrwyr yn ystod yr argyfwng presennol, ar gael i bob myfyriwr, gan gynnwys ein myfyrwyr rhyngwladol.
53. Mae ehangu mynediad i addysg uwch a thu hwnt yn gwneud cyfraniad sylweddol at gymdeithas ac economi Cymru, yn cefnogi ein hymdrechion i fynd i'r afael ag anghydraddoldeb, cyfiawnder cymdeithasol, symudedd cymdeithasol, uwchsgilio economaidd a gweithgareddau cenhadaeth ddinesig sefydliadau fel gweithio gydag ysgolion.
54. Mae Rhaglen Weithredu Ehangu Mynediad CCAUC yn nodi'r modd y mae'n mynd ati i ehangu mynediad o dan nifer o themâu strategol. Mae gofalwyr wedi'u cynnwys fel carfan heb gynrychiolaeth ddigonol ac un o flaenoriaethau strategol CCAUC yw: blaenoriaethu gofalwyr, plant sy'n derbyn gofal a'r rhai sy'n gadael gofal wrth ddatblygu strategaeth Ehangu Mynediad a'i rhoi ar waith. Mae camau gweithredu tuag at gyflawni'r flaenoriaeth hon yn cynnwys:
  - strategaethau a chynlluniau'r Rhaglen Ymestyn yn Ehangach i ddangos gwaith partneriaeth â sefydliadau addysg bellach, ysgolion a sefydliadau eraill i flaenoriaethu gweithgareddau i ofalwyr, plant sy'n derbyn gofal a'r rhai sy'n gadael gofal;
  - cyhoeddi canllawiau ar gynllun ffioedd a mynediad i annog cymorth i ofalwyr, plant sy'n derbyn gofal a'r rhai sy'n gadael gofal.

55. Cefnogir y Rhaglen Weithredu gan Raglen Ymestyn yn Ehangach CCAUC. Drwy weithio gydag ysgolion, colegau a chymunedau â blaenoriaeth, nod Rhaglen Ymestyn yn Ehangach yw annog mwy o unigolion o grwpiau a chymunedau â blaenoriaeth yng Nghymru i ddilyn cyrsiau addysg uwch drwy feithrin sgiliau a dyheadau addysgol a chreu cyfleoedd astudio a llwybrau dysgu arloesol i addysg uwch.
56. Dros gyfnod y strategaeth bresennol (2022/23 i 2024/45), mae CCAUC yn bwriadu buddsoddi £2m bob blwyddyn i gefnogi strategaethau Partneriaeth Ymestyn yn Ehangach. At hynny, mae sefydliadau addysg uwch yn ariannu eu cyfraniad at Raglen Ymestyn yn Ehangach drwy fuddsoddi £1.7m mewn cynllun ffioedd a mynediad bob blwyddyn, gan fuddsoddi cyfanswm o £3.7m bob blwyddyn dros gyfnod y strategaeth o 2022/23.
57. Nod y rhaglen yw ymgysylltu ag ysgolion cynradd ac uwchradd; pobl ifanc hyd at 18 oed; oedolion 21 oed a throsodd heb unrhyw gymwysterau addysg uwch, o ddau gwintel isaf Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru. Mae'r prosiect hefyd yn gweithio gydag unigolion sydd â phrofiad o ofal a gofalwyr; pobl ag anableddau; a phobl o gefndiroedd ethnig lleiafrifol er mwyn helpu i leihau'r rhwystrau i addysg a wynebir gan y grwpiau hyn.
58. Mae CCAUC wedi cael y dasg o barhau i gefnogi sefydliadau i wneud cynnydd cyflym a chyson wrth fynd i'r afael â hiliaeth a gwella profiad staff a myfyrwyr yn y sector addysg uwch, ni waeth beth fo'u cefndir hiliol. Mae hyn yn cynnwys sefydliadau yn gweithio tuag at gyflawni nod siarter i ddangos eu hymrwymiad i ddileu hiliaeth ac anghydraddoldeb hiliol ar bob lefel yn y sector.
59. Mae CCAUC wedi dyrannu cyllid i brifysgolion yng Nghymru i gefnogi cydraddoldeb hiliol ym maes addysg uwch. Diben y cyllid yw atal anghydraddoldeb, mynd i'r afael â gwrth-hiliaeth, cefnogi newid mewn diwylliant, a helpu i gyflawni Cynllun Gweithredu Cymru Wrth-hiliol Llywodraeth Cymru.
60. Mae Cynllun Gweithredu Cymru Wrth-hiliol, a gyhoeddwyd gennym yn dilyn gwaith ymgynghori helaeth, yn cynnwys camau gweithredu penodol i sefydliadau addysg uwch. Mae'r nodau a'r camau gweithredu rydym wedi'u gosod ar gyfer sefydliadau addysg uwch yn adeiladu ar y gwaith da sydd eisoes yn cael ei wneud yn y sector ac yn cefnogi eu gwaith i wella profiad staff a myfyrwyr addysg uwch, ni waeth beth fo'u cefndir hiliol.
61. Mae gan bob prifysgol yng Nghymru gronfeydd caledi ar waith i gefnogi myfyrwyr sy'n wynebu anawsterau ariannol. Caiff gwybodaeth am y cymorth sydd ar gael ei darparu ar eu gwefannau a'i hyrwyddo drwy amrywiaeth o sianeli.
62. Mae ein prifysgolion wedi bod yn cymryd camau i gefnogi eu staff a'u myfyrwyr i ddelio ag effeithiau costau byw cynyddol a phwysau ariannol eraill. Ymhlith y mesurau sydd wedi'u rhoi ar waith mae cronfeydd caledi cynyddol, cynlluniau bwrsari sy'n seiliedig ar brawf modd, benthyciadau byrdymor a grantiau argyfwng; manau astudio cynnes; bwyd a phrydau cynnes am ddim neu gost isel. banciau bwyd ar y campws; cynhyrchion mislif am ddim; cyngor ariannol ar-lein am ddim; gweithgareddau chwaraeon a gweithgareddau eraill am ddim; yn ogystal â lwfansau milltiredd cynyddol i fyfyrwyr ar leoliadau.

63. Yn ychwanegol at gefnogi iechyd meddwl a llesiant myfyrwyr, bydd y camau y mae ein sefydliadau yn eu cymryd yn helpu myfyrwyr i gadw'n iach ac i barhau i astudio, gan sicrhau y gallant lwyddo a gwireddu eu huchelgeisiau a manteisio i'r eithaf ar eu profiad yn y brifysgol.
64. Gan gydnabod yr anawsterau a'r heriau penodol a achoswyd gan y pandemig, gwnaethom ddyrannu £50m o gyllid ychwanegol i CCAUC yn 2020-21 i atgyfnerthu cymorth i fyfyrwyr, yn enwedig y rheini a oedd yn wynebu anawsterau ariannol, emosïynol neu iechyd meddwl. Darparwyd £10m yn benodol i wasanaethau iechyd meddwl a llesiant myfyrwyr a £40m i atgyfnerthu cymorth i fyfyrwyr a oedd yn wynebu caledi ariannol.

Dyraniadau ar gyfer gwaith Swyddfa'r Comisiynydd Plant

65. Mewn cyd-destun ariannol heriol iawn, mae'n bleser gennym allu cynyddu cyllideb Comisiynydd Plant Cymru.
66. Bydd hyn yn galluogi Swyddfa'r Comisiynydd Plant i gyflawni ei gwaith pwysig fel sefydliad hawliau dynol annibynnol i gefnogi hawliau plant a sicrhau y caiff eu lleisiau eu clywed.
67. Bydd y cyllid hwn yn galluogi'r Comisiynydd newydd i gynllunio ei gwaith yn unol â'r blaenoriaethau a rannwyd â hi gan blant a phobl ifanc drwy arolwg Gobeithion i Gymru. Caiff canlyniadau'r arolwg hwnnw eu cyhoeddi yn y flwyddyn newydd. Ar ôl craffu'n ddiweddar ar Adroddiad Blynyddol y Comisiynydd, mae'r Pwyllgor eisoes yn ymwybodol o rai o'r pryderon hynny sy'n ymwneud â'r ffaith nad oes gan blant ddigon o arian i dalu am y pethau sydd eu hangen arnynt.
68. Mae'n bleser gennym allu cynnal sefyllfa ariannol Swyddfa'r Comisiynydd Plant er mwyn iddi allu parhau â'i gwaith achos, ei gweithgareddau cyfranogi a'i hyfforddiant i gefnogi anghenion pob plentyn yng Nghymru.